

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КОМПАРАТИВІСТИКА ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Р.О. Мовчан

Ще в 2006 р. у передмові до монографічного дослідження М.І. Хавронюка «Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи» Ю.В. Баулін акцентував увагу на тому, що з огляду на обраний Україною курс на євроінтеграцію та взяті на себе відповідні зобов'язання, вивчення стану та перспектив кримінального законодавства держав континентальної Європи становить не лише науковий, а й суто прагматичний інтерес. Актуальні і тоді слова набувають особливого забарвлення після 27 червня 2014 р. – дати підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У преамбулі до цього документу прямо вказується, що подальша політична асоціація та економічна інтеграція України з ЄС прямо залежатиме від прогресу України в наближенні з ЄС у політичній, економічній та, зокрема, і правовій сферах. Враховуючи це, стає очевидним, що сьогодні зусилля вітчизняних компаративістів у першу чергу мають бути спрямовані на вивчення, глибинний аналіз та критичне осмислення законодавства розвинутих західноєвропейських країн.

Серед усіх європейських країн одним із найбільш розвинутих механізмів кримінально-правової охорони прав на землю відзначається Іспанія. На відміну від Італії, в якій назву «Незаконне привласнення» («*Usurpazione*») мала лише одна з норм (ст. 631), у КК Іспанії схожу назву («*On usurpation*») отримав окремий структурний підрозділ Особливої частини – гл. V «Незаконне привласнення» розділу XIII «Злочини проти власності та соціально-економічного порядку», в якій було зосереджено одразу декілька заборон, присвячених відповідальності за порушення прав на нерухоме майно (статті 245–247). Так, ст. 245 передбачає відповідальність за зайняття нерухомості або захоплення речового права на чуже нерухоме майно. В аналізованому приписі йдеться не лише про фактичне зайняття нерухомості (на кшталт передбаченого ст. 197-1 КК України), а й про протиправне отримання речових прав на нього, тобто юридичне заволодіння, вчинене шляхом насильства або погрози його застосування.

У статтях же 246 та 247 КК Іспанії передбачено відповідальність і за інші добре відомі законодавству країн італо-іберійської групи правопорушення – зміну межових знаків, що посвідчують право на приватне чи державне нерухоме майно, та незаконну зміну русла природної чи штучної водойми особою, яка не має на це право. Однак можна зробити важливе уточнення: іспанський законодавець до числа кримінально караних відніс лише ті прояви зазначених вище діянь, які призвели чи могли призвести до отримання прибутку на суму, що перевищує 400 євро. Це рішення сприяло тому, що в Іспанії заходи кримінально-правового реагування вживаються лише щодо найбільш небезпечних випадків порушень прав на землю. Такий підхід, у т. ч. використаний ВРУ при конструюванні ст. 197-1 КК України, слід визнати більш виваженим та обґрунтованим, аніж підхід парламентаріїв тих країн, в яких аналогічні за змістом склади злочинів були сконструйовані як формальні.

Крім аналізованої вище гл. V, у структурі розділу XIII Особливої частини КК Іспанії «Злочини проти власності та соціально-економічного порядку» окремо виділено ще й гл. VI, присвячену обманному присвоєнню чужого майна; у свою чергу в рамках гл. VI міститься відділення 1, в якому зосереджені норми, покликані забезпечувати кримінально-правову протидію шахрайству. Зокрема, у ст. 251 встановлено відповідальність за незаконне присвоєння права розпорядження рухомою чи нерухомою річчю. Особливої уваги заслуговує той

факт, що, крім цих доволі «традиційних» посягань, до різновидів шахрайських дій віднесені і «незаконне обтяження нерухомої речі чи її здача в оренду іншим особам» (ч. 1), а також «приховування обтяження на річ при розпорядженні рухомою чи нерухомою річчю, або обтяження її при відчуженні, що спричиняє шкоду третім особам» (ч. 2). При цьому за такі діяння передбачається більш суворе покарання (позбавлення волі на строк від 1 до 4 років), ніж за інші прояви порушень прав на землю (штраф або позбавлення волі на строк від 1 до 2 років).

А от такі діяння, як міське планування, будівництво чи будівельні роботи на землях, призначених для доріг, у паркових зонах, громадських місцях чи адміністративних об'єктах, що мають екологічну, історичну, художню чи культурну цінність, чи особливо цінних землях (ч. 1 ст. 319), а також землях, не призначених для заселення (ч. 2 ст. 319), іспанський законодавець розцінює як порушення порядку управління територіями. Цікаво, що в санкції як ч. 1, так і ч. 2 ст. 319, окрім позбавлення волі додатково передбачається покарання у вигляді штрафу в розмірі від 12 до 24 місячних заробітних плат, за винятком випадків, коли отриманий прибуток був чи мав бути більшим за цей штраф. Тобто ми бачимо, що подібно до ч. 2 ст. 53 КК України, положення ст. 319 КК Іспанії розширюють межі судової дискреції за рахунок надання можливості призначити розмір штрафу, більший, ніж сума максимального граничного розміру (24 місячних заробітних плат), передбаченого в санкції відповідної кримінально-правової норми. Слід зауважити і те, що безпосередньо в ст. 319 (ч. 3) закріплено право суду чи судді видавати мотивоване розпорядження про знесення незаконно збудованих об'єктів.

Коло спеціальних суб'єктів злочину, передбаченого ст. 319 КК Іспанії, не обмежується фізичними особами (будівельниками, засновниками чи технічними директорами) – у випадку вчинення аналогічних дій юридичною особою до неї застосовується штраф у розмірі від 12 до 36 місячних заробітних плат.

ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ В ПРАКТИКУ ЗДОБУТКІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ З ПОЗИЦІЙ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ НАУКИ

С.М. Поліщук

Відповідно до ч. 3 ст. 11 Закону України «Про освіту» центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, разом з Міністерством освіти України організують впровадження у практику досягнень науки і передового досвіду. На реалізацію цієї норми профільні міністерства України та національні академії наук видають відповідні накази, розробляють положення про впровадження результатів науково-дослідних робіт, зокрема сьогодні затверджено відповідні положення у педагогічній, медичній, інноваційній сферах діяльності (наказ МОЗ України від 13.11.2013 за № 969/97 «Про удосконалення впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я», Положення про впровадження результатів науково-дослідних робіт Національною академією педагогічних наук України, затверджене Постановою Президії НАПН України 20 грудня 2012 р., протокол № 1-7/14-405). Але питання впровадження в практику юристів здобутків юридичної науки залишається відкритим.

Сьогодні одним зі способів ознайомлення з результатами науково-дослідних робіт стають виставки, публікації та обговорення розроблених законопроектів у колі фахівців з права. Так, у Верховній Раді України за ініціатииви Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти 14-15 червня 2016 року відбулась виставка наукових досягнень Національної академії наук України та національних галузевих академій наук. На виставці також були представлені наукові доробки